

О.В. Семенда, аспірант
Уманський національний університет садівництва

СУЧАСНИЙ РІВЕНЬ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ ЧЕРКАЩИНИ

Постановка проблеми. Економічна криза в країні зумовила необхідність радикальних змін в аграрному секторі, створення умов для ефективної діяльності сільськогосподарських підприємств, які б забезпечували просте та розширене відтворення.

Особливої актуальності проблема ефективної діяльності сільськогосподарських підприємств набуває в умовах членства України у Світовій організації торгівлі, оскільки вітчизняна продукція за рівнем якості не завжди відповідає потребам споживачів, що, своєю чергою, впливає на доходи господарюючих суб'єктів.

Глобальні інтеграційні тенденції вимагають пошуку нових наукових підходів до забезпечення ефективності аграрних формувань. Потребує удосконалення методика оцінки ефективності діяльності, що забезпечить комплексний підхід до вивчення взаємозв'язків показників ефективності, стратегічної стійкості та економічного зростання. Її застосування сприятиме зміцненню конкурентних переваг аграрних товаровиробників на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Економічна ефективність землекористування продовжує привертати увагу багатьох дослідників. Чимало попередніх розробок у цьому плані мають високу наукову й практичну цінність. В основі сучасної української методології визначення економічної ефективності сільськогосподарської діяльності лежать праці українських науковців та економістів-аграріїв. Вагомий внесок у розробку проблемних питань зробили: О.А. Бугуцький [1], П.І. Гайдуцький [2], В.Я. Месель-Веселяк [6], П.Т. Саблук [8], М.М. Федоров [10]. Завдяки дослідженням названих учених були узагальнені та вдосконалені існуючі методики визначення ефективності аграрного виробництва.

Формування цілей статті. Водночас, незважаючи на широкий спектр питань, охоплених дослідженнями, необхідність підвищення рівня ефективності використання земельних ресурсів за нових умов

господарювання вимагає відповідного наукового забезпечення, пошуку напрямів його раціонального формування та ефективного використання.

Метою даної статті є обґрунтування сутності поняття економічної ефективності земельних ресурсів, аналіз її сучасного стану та визначення напрямів поліпшення ефективного використання.

Господарськими об'єктами дослідження виступають сільськогосподарські підприємства Черкаської області.

Виклад основного матеріалу досліджень. Земля є одним із головних факторів виробництва, ефективність використання якого тісно пов'язана з використанням живої праці і матеріальних ресурсів. Тому поняття ефективності землекористування переплітається з поняттям ефективності сільськогосподарського виробництва.

Економічна ефективність використання землі характеризується обсягом виробництва продукції рослинництва і тваринництва з 1 га земельної площі при найменших затратах на її одиницю.. Що стосується показників економічної ефективності використання землі, то треба підкреслити, що сьогодні більшість науковців сходяться на тому, що її найбільш повно характеризує система натуральних і вартісних показників [5, 10]. Дана система показників дає необхідне уявлення про рівень ефективності використання землі. Проте ряд економістів вносять свої доповнення й уточнення до цих показників, які удосконалюють загально прийняту їх систему [7].

До натуральних показників належать урожайність сільськогосподарських культур та виробництво окремих видів тваринницької продукції на 100 га відповідних земельних угідь. При цьому вихід продукції скотарства й вівчарства розраховують на 100 га сільськогосподарських угідь, свинарства – на 100 га ріллі, а птахівництва – на 100 га посіву зернових.

До вартісних показників належать такі як виробництво на 100 га сільськогосподарських угідь: валової продукції у порівняних цінах; товарної продукції у поточних цінах реалізації; валового доходу; прибутку.

Одним із найбільш об'єктивних і прямих показників що характеризує економічну ефективність використання земельних угідь є урожайність сільськогосподарських культур. Рівень урожайності сільськогосподарських культур підприємств Черкаської області розглянемо на основі табл. 1.

1. Динаміка урожайності основних сільськогосподарських культур в усіх категоріях господарств Черкаської області, ц/га

Показник	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.
Зернові культури	28,7	44,4	46,0	39,1	57,3
з них					
озима пшениця	28,4	46,9	45,2	35,0	39,8
ячмінь	15,7	37,4	32,4	25,1	31,6
кукурудза на зерно	49,4	53,3	69,4	57,2	91,1
Цукрові буряки	269	327	341	276	375
Соняшник	17,1	19,3	22,8	20,9	22,1
Картопля	89	131	132	125	156
Овочі	115	135	157	138	163
Плоди та ягоди	44,9	44,5	47,3	61,9	67,5

Джерело: розраховано автором за даними джерела [9]

Статистичні дані приведені в табл. 1 дають змогу зробити висновки про зміни урожайності сільськогосподарських культур вирощуваних в підприємствах Черкаської області.

Отримання високих врожаїв та валових зборів в основному залежать від родючості ґрунту. Від нього залежить не лише урожайність рослин, але й спрямованість ґрунтових процесів, екологічний стан ґрунтів і ландшафтів, ефективність заходів по підвищенню ґрунтової родючості та охорони навколишнього середовища. Внесення добрив під сільськогосподарські культури у сільськогосподарських підприємствах Черкаської області характеризується даними наведеними у табл. 2.

2. Динаміка внесення добрив в сільськогосподарських підприємствах Черкаської області

Показник	1990 р.	2000р.	2008р.	2009р.	2010р.	2011р.
Загальна посівна площа, тис. га	1183,4	1029,6	927,1	913,7	931,9	947,6
Мінеральні добрива						
Всього внесено в поживних речовинах, тис. ц	1869,7	212,3	746,8	581,4	772,4	857,2
Удобрена площа під урожай, тис. га	944,9	309,3	725,5	662,9	735,4	777,6
Частка удобреної площі, %	80	30	78	73	79	82

Внесено в ґрунт у поживних речовинах на 1 га, кг						
- посівної площі	158	21	81	64	83	90
- удобреної площі	198	69	103	88	105	110
Органічні добрива						
Всього внесено, тис. т	12509,0	2544,6	1065,5	964,5	1147,4	1152,1
Удобрена площа, тис. га	225,1	47,9	24,8	26,8	34,8	34,2
Частка удобреної площі, %	19	5	3	3	4	4
Внесено на 1 га, т						
- посівної площі	10,6	2,5	1,1	1,1	1,2	1,2
- удобреної площі	55,6	53,1	43,0	40,0	32,9	33,7

Джерело: розраховано автором за даними джерела [9]

Дані приведеної таблиці свідчать про суттєве зменшення посівної площі сільськогосподарських культур. Вона менша у 2011 р., ніж у 1990 р. проте більше ніж у 7 раз внесено мінеральних добрив, ніж у 2000 р.

Даний рівень удобрення не може забезпечити нормального мінімального балансу гумусу в ґрунті.

Так, для підтримки бездефіцитного балансу гумусу необхідно вносити на 1 га, як мінімум по 10 т органіки, але в останні роки вноситься лише 1,2 т. За останнє десятиріччя у господарствах області на 1 га посівної площі зменшили внесення добрив у 8,8 раз органічних і у 1,7 разів мінеральних добрив.

Крім урожайності сільськогосподарських культур, розглянемо інші показники, які характеризують ефективність використання землі в сільськогосподарських підприємствах Черкаської області (табл. 3).

Показники економічної ефективності використання земельних ресурсів сільськогосподарських підприємств Черкаської області (табл. 3.) коливаються за роками в залежності від погодних умов, особливо це чітко виражено по виробництву зерна на 100 га ріллі, але основна їх частка має тенденцію до зростання.

3. Ефективність використання землі в сільськогосподарських підприємствах Черкаської області (усі категорії господарств)

Показник	2008р.	2009р.	2010р.	2011р.	2011р. у % до 2008р.

Всього сільськогосподарських угідь, тис. га	1310,9	1312,5	1311,8	1311,6	
з них рілля, тис. га	1232,9	1236,1	1236,6	1237,1	
Валова продукція сільського господарства в постійних цінах 2010 р., млн грн	10833,4	11809,4	12318,3	14489,1	133,7
Вироблено на 100 га ріллі					
- зерна, ц	2417	2584	2047	3041	125,8
- цукрового буряка, ц	693	487	790	1163	167,8
- соняшника, ц	193	248	245	282	146,1
Вироблено на 100 га сільськогосподарських угідь					
- худоби та птиці, ц	221,2	283,2	346,3	344,0	155,7
- молока, ц	376,5	374,2	365,1	353,7	93,9
Валової продукції, тис. грн	826,9	900,0	939,6	1105,2	133,6
Прибуток, млн грн	35,3	92,9	133,1	198,1	565,7

Так валова продукція сільського господарства в постійних цінах зросла на 33,7 % у 2011 р. проти 2008 р., що пов'язано з дотриманням інтенсивних технологій при виробництві продукції рослинництва. В підтвердження цього виробництво зерна на 100 га ріллі зросло за цей же період на 25,8 %, цукрового буряка на 67,8 %, соняшника на 46,1 %. Виробництво молока на 100 га сільськогосподарських угідь зменшилося на 6,1 %.

Реалізація програми економічного розвитку Черкащини на 2015 р. стане стратегічним напрямом розвитку аграрного виробництва з раціональним поєднанням рослинницьких і тваринницьких галузей.

Висновки. Для підвищення ефективності використання земель сільського господарства необхідно вирішити ряд проблем. Зокрема, проблеми, пов'язані зі стабілізацією аграрного виробництва, істотним покращанням фінансового стану сільськогосподарських підприємств різних форм власності та господарювання, посиленням інвестиційної діяльності в усіх сферах національного АПК. З цією метою вкрай необхідно розвивати підприємницьку ініціативу на селі, надавати агропромисловим товаровиробникам пільгові кредити, дотації на деякі види затрат, наприклад, на придбання мінеральних добрив, отрутохімікатів, гербіцидів, сортового насіння, племінних тварин тощо. Все це, безперечно, позитивно відіб'ється на раціоналізації та екологізації використання земельних ресурсів у сільському господарстві.

Бібліографічний список: 1. Бугуцький О.А. Землересурсний потенціал України / О.А. Бугуцький, Ю.О. Бугуцький // Вісник аграрної науки. –1999. – № 4. – С. 67-71. 2. Гайдуцький П.І. Аграрний сектор: від реформи до стратегії розвитку (питання власності та господарювання) / П.І. Гайдуцький // Економіка АПК. – 2003. – № 2. – С. 29-32. 3. Мацибора В.І. Економіка сільського господарства: підручник / В.І. Мацибора – К.: Вища шк., 1994. – 410 с. 4. Месель-Веселяк В.Я. Реформування аграрного виробництва / В.Я. Месель-Веселяк – К.: Інститут аграрної економіки, 1999. – 272 с. 5. Саблук П.Т. Невідкладні завдання аграрної політики держави / П.Т. Саблук // Проблеми формування ринкової економіки «Реструктуризація аграрних підприємств і земельна реформа: стан, проблеми, перспективи»: Міжвід. наук. зб – К.: КНЕУ, 2000. – 420 с. 6. Сільське господарство Черкащини. – Стат. зб. – 2011. – Черкаси, 2012. 7. Федоров М.М. Економічні проблеми земельних відносин у сільському господарстві / М.М. Федоров. – К.: ІАЕ, 1998. – 263 с. 8. Федоров М.М. Земельна реформа і розвиток ринкових земельних відносин / М.М. Федоров // Економіка АПК. – 2011. – 37. – С. 55-60.

Семенда О.В. Современный уровень экономической эффективности использования сельскохозяйственных земель Черкащины. В статье проанализировано современный уровень экономической эффективности использования сельскохозяйственных земель предприятиями Черкасской области, определены пути её повышения. Стратегическим направлением должен стать инновационный путь с рациональным единством растениеводства и животноводства.

Semenda O. Modern level of economic efficiency of use of agricultural land of Cherkashchyna. The article analyses the modern level of economic efficiency of use of agricultural lands by the enterprises of Cherkassy region, identified ways of its improvement. Strategic direction to become an innovative path of rational unity of crop and livestock production.